

การกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ถูกดำเนินคดีอาญา

TAKING INTO ACCOUNT THE ECONOMIC STATUS OF OFFENDERS WHEN PROVIDING GUARANTEES FOR PROVISIONAL RELEASE

ปวีณนุช อารีย์พัฒนไพบูลย์

Paweenuch Arephatanapaiboon

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : paweenuch.ar@gmail.com
Graduate student of Master of Laws Program in Criminal Law,
Faculty of Law, Thammasat University : paweenuch.ar@gmail.com

Received: 30 มิถุนายน 2565

Revised: 24 พฤษภาคม 2565

Accepted: 31 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

การปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่มักอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมิได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแต่กลับเน้นไปที่การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกันเป็นหลัก อีกทั้งในการกำหนดหลักประกันก็ไม่ได้คำนึงถึงสถานะของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในแง่ที่ว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่มีฐานะยากจนไม่สามารถหาหลักประกันมาเพื่อขอปล่อยชั่วคราวได้ แม้ว่าตนจะเข้าใจเงื่อนไขที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวก็ตาม

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องรูปแบบของการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว และแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (Day Fine) เพื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว อีกทั้งยังศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law และประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหากเจ้าหน้าที่พิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยพิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นหลักแล้ว ในกรณีที่มีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขให้วางหลักประกันนั้น ควรนำแนวคิดเรื่องการปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ (Day Fine) มาปรับใช้กับการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้รับการพิจารณาหลักประกันที่เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเป็นรายกรณีไป โดยวิธีการดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาความไม่เสมอภาคในแง่ที่ว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีโอกาสดำเนินการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

ทำให้ไม่มีใครต้องถูกควบคุมตัวไว้โดยไม่มีความจำเป็น เนื่องจากบุคคลทุกคนที่มีสิทธิตามเงื่อนไขที่จะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวจะสามารถหาหลักประกันที่เหมาะสมกับฐานะของตนมาวางตามเงื่อนไขของศาลได้

คำสำคัญ

ปล่อยชั่วคราว, ประกันตัว, ฐานะทางเศรษฐกิจ, หลักประกัน

ABSTRACT

Temporary release in Thailand is often permitted by authorities temporary releases with bail or collateral, without mandating detention under state supervision. Determination of collateral does not take into account differing economic status of the accused. This creates a disparity insofar as impoverished criminal defendants may be unable to obtain bail for temporary release, even if they otherwise meet required conditions.

This research studied problems, and their solutions, related to temporary release in Thailand, especially in the form of providing collateral for provisional release. The concept of fines taking into account the economic status of the offender (day fine) was also considered in applying the concept of providing collateral for temporary release. In addition, an international comparative legal evaluation was made of temporary release in France, following a civil law system, and England, with a common law system.

Results were that authorities should consider provisional release requests on the basis of necessity for placing a defendant under state supervision. If temporary release is permitted by stipulating conditions for setting collateral, the day fine concept should be applied to providing collateral for temporary release so that criminal defendants may be assigned collateral appropriate to their economic status on a case-by-case basis. In this way, inequality would be reduced, rather than having wealthier defendants be likelier candidates for temporary release. This approach would reduce unnecessary detentions, giving all defendants with conditional rights to request provisional release the possibility of finding sufficient collateral appropriate to their means as determined by the court.

Keywords

Provisional release, Bail, Economic status, Guarantee

1. บทนำ

ในการดำเนินคดีอาญาถึงแม้ว่ารัฐจะมีหน้าที่นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ยังคงต้องให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากผู้ถูกดำเนินคดีอาญายังมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามหลักผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไม่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดจริง หรือที่เรียกว่าหลัก The Presumption of Innocence ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรฐานสากลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) หรือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี หรือแม้แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ในการที่รัฐจะควบคุมตัวบุคคลใดไว้ในระหว่างการดำเนินคดี รัฐจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐด้วย โดยจุดมุ่งหมายของการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้นมี 3 ประการ¹ ได้แก่

1. เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยเรียบร้อย
2. เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และ
3. เพื่อประกันการบังคับโทษ

การปล่อยชั่วคราวหรือ Provisional Release ไม่ใช่ Bail ตามระบบกฎหมายของอเมริกัน จากความสับสนในเรื่องนี้ทำให้เกิดนายประกันอาชีพอีกทั้งรัฐยังได้นำบริษัทประกันภัยเข้ามาทำมาหากินในกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่อไปอีกด้วย² และเพราะความเข้าใจผิดดังกล่าวการเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐจึงกลายเป็นหลักไป³ โดยที่ตามหลักแล้วการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะต้องเกิดจากความจำเป็น และความจำเป็นดังกล่าวนี้ก็เป็นเหตุอย่างเดียวกันกับเหตุแห่งการออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ได้แก่

1. เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด ตามมาตรา 66(1)
2. มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะหลบหนี ตามมาตรา 66(2)
3. ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ตามมาตรา 66(2)
4. ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะก่ออันตรายประการอื่น ตามมาตรา 66(2)

โดยเหตุดังกล่าวข้างต้นนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น เหตุที่เป็นเหตุหลัก (Primary) และเหตุที่เป็นเหตุรอง (Secondary) กล่าวคือ เหตุที่เป็นเหตุหลัก คือ เหตุอันควรเชื่อว่าหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าก่ออันตรายประการอื่น ตามข้อ 2. – 4. ส่วนเหตุที่เป็นเหตุรอง คือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด และเฉพาะเหตุที่เป็นเหตุรองเท่านั้นที่อาจมีการเรียกประกันได้ หรืออาจกล่าวได้ว่ากรณีที่มีเหตุที่เป็นเหตุหลักแล้ว การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐย่อมจำเป็นเสมอ และการปล่อยชั่วคราวย่อมไม่อาจกระทำได้

¹ คณิต ญ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 10, วิญญูชน 2564) 412.

² คณิต ญ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักพื้นฐานและความเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2562) 111 และคณิต ญ นคร, ‘การเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว’ *มติชนสุดสัปดาห์* (22-28 ตุลาคม 2553 และ 29 ตุลาคม – 5 พฤศจิกายน 2553).

³ คณิต ญ นคร, (เชิงอรรถ 2) 111.

ไม่ว่าจะมีเหตุที่เป็นเหตุรองหรือไม่ก็ตาม⁴ แต่กรณีที่ไม่มีเหตุที่เป็นเหตุหลักแต่มีเพียงเหตุที่เป็นเหตุรองเจ้าหน้าที่และศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้ดุลพินิจในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาวางหลักประกันประกอบกันได้หากผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวนั้นถูกดำเนินคดีในข้อหาหนัก

ในการกำหนดหลักประกันประกอบการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นปัจจุบันประเทศไทยได้มีการนำบัญชีมาตรฐานกลางสำหรับปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (บัญชียึดอศล) มาใช้ ราคาของหลักประกันจะขึ้นอยู่กับอัตราโทษของข้อหาที่ถูกกล่าวหาได้ถูกดำเนินคดี ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งในขณะที่มีการจับกุม หากพนักงานสอบสวนตั้งข้อหาเบาหลักประกันก็จะมีราคาถูกกว่าข้อหาที่หนักขึ้น

เมื่อการกำหนดราคาของหลักประกันขึ้นอยู่กับข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมาจึงยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริงหรือไม่ และข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมานั้นอาจเป็นข้อหาที่หนักกว่าที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงทำให้หลักประกันที่ใช้ในการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวอาจมีราคาสูงเกินควร และหากผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไม่สามารถหาหลักประกันมาวางไว้ตามที่ศาลกำหนดได้ผู้นั้นก็อาจไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว แม้ว่าตนจะเข้าเงื่อนไขที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวก็ตาม จึงเป็นที่มาของคำว่า “คุกไทยมีไว้ขังคนจน”

จะเห็นได้ว่าในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย เจ้าหน้าที่และศาลก็ยังให้ความสำคัญกับหลักประกันอยู่ ส่งผลให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ไม่สามารถหาหลักประกันมาใช้ในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้อาจไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่เป็นธรรมในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานและศาล และปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันจากข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้ง

2. การปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย

หลักเกณฑ์และวิธีการซึ่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวที่ได้ทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับปล่อยชั่วคราวเพื่อให้การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรฐานเดียวกันอีกด้วย

2.1 การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้ตั้งแต่มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ โดยมีหลักเกณฑ์และสาระสำคัญเกี่ยวกับบทความนี้ ดังต่อไปนี้

คำสั่งอนุญาตคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่

1. ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน
2. ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน
3. ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

โดยในการยื่นคำร้องนั้นหากผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี หากผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลให้ยื่นต่อศาลนั้น หากผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้วหรือศาล

⁴ คณิต ธิ นคร, *ประชาธิปไตยกับการตั้งรับภัยทางสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2556) 139.

อ่านคำพิพากษาแล้วให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้น ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาต⁵ เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีหรือศาลรับสั่งโดยเร็ว และผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว⁶

ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่าการปล่อยชั่วคราวสามารถทำได้โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วย โดยแต่เดิมกำหนดให้คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันไม่ได้ ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ และการเรียกประกันหรือหลักประกันจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้⁷ แต่หากมีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกก่อนที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปด้วย⁸

ปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อขยายอัตราโทษจำคุกในคดีที่ต้องเรียกประกันและหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกดำเนินคดีอาญา โดยจากเดิมในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป เป็นในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้⁹ โดยเจตนารมณ์ของการแก้ไขกฎหมายก็เป็นไปตามเหตุผลท้ายกฎหมายว่า

...เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น โดยจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ที่บัญญัติว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี โดยคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้... ดังนั้น เพื่อให้ระบบการปล่อยชั่วคราวและการพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันและสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

...¹⁰

ในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือบุคคลอื่นผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น ญาติพี่น้อง นายจ้าง เป็นต้น ต้องเข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะมาหรือนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามวันและเวลาที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือเรียกมา และหากผิดสัญญาจะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้¹¹ และในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันนั้นนอกจากจะต้องมีสัญญาประกันแล้วยังต้องนำหลักประกัน กล่าวคือ เงินสด หลักทรัพย์อื่น หรือบุคคลอื่นมาเป็นหลักประกันโดยแสดง

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107.

⁷ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 29.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111.

⁹ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562 มาตรา 3.

¹⁰ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112.

หลักทรัพย์ อย่างใดอย่างหนึ่งมาวางด้วย¹² นอกจากนี้ ในการเรียกหลักประกันหรือหลักทรัพย์นั้นยังต้องเรียกตามสมควร จะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ ส่วนการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันซึ่งใช้ได้เฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปีนั้น ศาลต้องพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะมีตามนัดหรือหมายเรียกหรือไม่ และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกศาลจะออกหมายจับผู้ต้องหาต่อไป แต่จะถือว่าเป็นการผิดสัญญาประกันไม่ได้ เพราะไม่มีสัญญาประกัน¹³

จะเห็นว่า ในส่วนของการเรียกประกันหรือหลักประกันนั้นถือว่าไม่ใช่สาระสำคัญของการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากกฎหมายยังอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่มีประกัน แต่ในทางปฏิบัตินั้นพบว่าไม่ว่าจะเป็นความผิดที่มีโทษเท่าใดก็ตาม ทั้งเจ้าพนักงานและศาลมักจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยมีหลักประกันเสมอ อีกทั้งหลักประกันหรือหลักทรัพย์ที่เรียกนั้นยังมีราคาสูงเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ซึ่งการเรียกหลักประกันดังกล่าวนี้เคยถูกโต้แย้งว่าเป็นการขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่กำหนดห้ามเรียกหลักประกันเกินควรแก่กรณี แต่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าไม่เป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ¹⁴ จึงมีปัญหาว่าหลักทรัพย์เท่าใดจึงจะถือว่าสมควรเนื่องจากการเรียกหลักประกันนั้นถือเป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนด จึงได้มีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อปีพ.ศ. 2547 และเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน ได้มีการแก้ไขปรับปรุงคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวใช้แทนฉบับเดิมในปี พ.ศ. 2563 ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวข้องให้การปล่อยชั่วคราว และเพื่อเป็นไปโดยมาตรฐานเดียวกัน โดยมีการกำหนดวงเงินประกันโดยพิจารณาจากโทษและฐานความผิดที่ถูกกล่าวหา แต่ทั้งนี้หากมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุจำเป็นอื่นใด ศาลอาจใช้ดุลพินิจเพื่อเพิ่มหรือลดหลักประกันให้ตามสมควรแก่กรณีได้

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ได้แก่ ความหนักเบาของข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏพฤติการณ์แห่งคดี ความน่าเชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ จะมีภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ โดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้ อีกทั้งเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้¹⁵ ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในบางกรณี

หากพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เนื่องจากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ หรือหากอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือ

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114.

¹³ กุศล บุญเย็น, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (นิติบรรณการ 2541) 126.

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1047/2512.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108.

ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผลและต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว¹⁶

ในกรณีที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ร้องขอมีสติที่ยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ หรือจะยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นก็ได้¹⁷ และการยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งตามกฎหมายดังกล่าวนั้น ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 และมาตรา 216 ที่จะต้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งภายใน 1 เดือน สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกรณีที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิยื่นอุทธรณ์เมื่อใดก็ได้แม้เกิน 1 เดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งก็ตาม¹⁸

แต่ในส่วนของผู้พิพากษาตำรวจและพนักงานอัยการนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวที่จะอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ดังนั้น ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตของเจ้าพนักงานได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวก็สามารถยื่นหลักทรัพย์เพื่อขอปล่อยชั่วคราวใหม่ได้โดยให้เหตุผลประกอบเพื่อโต้แย้งคำสั่งไม่ให้ประกันครั้งแรกซึ่งก็เหมือนกับการอุทธรณ์เพียงแต่อุทธรณ์ต่อผู้ออกคำสั่งไม่อนุญาต¹⁹

2.2 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

การปล่อยชั่วคราวเป็นการใช้ดุลพินิจทางตุลาการของผู้พิพากษาภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย แต่การใช้ดุลพินิจในเรื่องนี้ของศาลต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างกัน ประกอบกับเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินประกันไม่เป็นที่แพร่หลายสู่ประชาชนผู้มีอรรถคดี เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและโปร่งใสในการทำงาน อีกทั้งตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาว่าการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ ประธานศาลฎีกาจึงออกคำสั่งแนะนำสำหรับผู้พิพากษาให้ใช้บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว และเพื่อให้การปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและเป็นมาตรฐานเดียวกัน²⁰

ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว โดยให้ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวรวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบที่อยู่ และติดตามผู้ถูกปล่อยชั่วคราวได้ โดยไม่ต้องนำหลักประกันมาเป็นปัจจัยในการพิจารณา ถือเป็นความขยายโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวได้มากขึ้น อีกทั้งประธานศาลฎีกายังได้มีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ.

¹⁸ คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 617/2528.

¹⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 'วิเคราะห์การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย' (2528) 15 วารสารนิติศาสตร์ 3, 28.

²⁰ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547.

พ.ศ. 2563 เพื่อใช้บังคับเป็นการชั่วคราว โดยคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะนั้น ส่งผลให้เกิดการยกระดับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยเฉพาะความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยไม่กระทบต่อความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ทำให้เห็นได้ว่าการพิจารณาและสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยพิจารณาวงเงินประกันจากคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547 ฉบับเดิมนั้นไม่สอดคล้องกับสังคมและสถานการณ์ในปัจจุบันแล้ว จึงได้มีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563 เพื่อใช้แทนฉบับเดิม²¹

โดยในคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563 กำหนดขึ้นเพื่อให้การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเป็นไปในทางเดียวกัน และเพื่อให้การปล่อยชั่วคราวสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้โดยไม่นำปัจจัยทางด้านทรัพย์สินมาเป็นหลักสำคัญในการปล่อยชั่วคราว แต่หากมีกรณีจำเป็นต้องกำหนดวงเงินสำหรับการปล่อยชั่วคราว การกำหนดวงเงินของศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศก็ควรมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน²²

ในการกำหนดวงเงินประกันนั้น มีเพียงความผิดบางประเภทเท่านั้นที่ได้มีการกำหนดไว้ในบัญชีมาตรฐานวงเงินประกันท้ายมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้แก่

1. ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490
2. ความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559
3. ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484
4. ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
5. ความผิดตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

ต่อมาในปีพ.ศ. 2564 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยประมวลกฎหมายดังกล่าวได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานความผิดและอัตราโทษในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายเดิม จึงได้มีการยกเลิกบัญชีมาตรฐานกลางวงเงินประกันท้ายมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559 และให้ใช้บัญชีมาตรฐานวงเงินประกันท้ายมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายยาเสพติดแทน²³

นอกจากนี้ ในกรณีที่ความผิดที่ถูกกล่าวหาได้มีการกำหนดไว้ในบัญชีมาตรฐานวงเงินประกันแนบท้ายมาตรฐานกลางดังกล่าว การกำหนดวงเงินสำหรับการทำสัญญาประกันหรือเรียกหลักประกันควรพิจารณากำหนดวงเงิน²⁴ ดังนี้

²¹ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

²² คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

²³ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564.

²⁴ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

1. คดีความผิดลหุโทษ หรือที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกินหนึ่งในสี่ของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น แต่หากมีพฤติการณ์พิเศษในคดีก็อาจกำหนดวงเงินเกินกว่าอัตราดังกล่าวได้ แต่ไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูง²⁵

2. เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น คดีความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะมิโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ให้กำหนดวงเงินโดยถือเกณฑ์ไม่เกินหนึ่งในสี่ของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น แต่หากมีพฤติการณ์พิเศษในคดี ก็อาจกำหนดวงเงินเกินกว่าอัตราดังกล่าวได้แต่ไม่เกินอัตราโทษปรับขั้นสูง²⁶

3. คดีความผิดที่มีความเสียหายต่อทรัพย์สินมูลค่าสูงหรือส่งผลเสียหายในวงกว้าง เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ฯลฯ หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ให้กำหนดวงเงินไม่เกินหนึ่งในสามของราคาหรือมูลค่าทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย แต่หากมีพฤติการณ์พิเศษในคดี ก็อาจกำหนดวงเงินสูงกว่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์ดังกล่าวได้ แต่ในกรณีที่กำหนดวงเงินสูงกว่าเกณฑ์ดังกล่าวต้องไม่เกินราคาหรือมูลค่าทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายและให้ระบุเหตุอันไว้โดยชัดแจ้ง ทั้งนี้ ในการกำหนดวงเงินประกัน ถึงค้ำถึงอัตราโทษจำคุกในคดีที่ถูกกล่าวหาประกอบด้วยเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมิให้มีการเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณี²⁷

4. คดีที่มีอัตราโทษถึงจำคุก และไม่เข้ากรณีดังที่กล่าวไปข้างต้น ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน 10,000 บาท ต่อระวางโทษจำคุก 1 ปี แต่หากพฤติการณ์พิเศษในคดี ก็อาจกำหนดให้สูงกว่าวงเงินดังกล่าวได้ แต่ไม่ควรเกิน 20,000 บาท ต่อระวางโทษจำคุก 1 ปี²⁸

5. คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 300,000 บาท แต่หากมีพฤติการณ์พิเศษในคดี ก็อาจกำหนดให้สูงกว่าวงเงินดังกล่าวได้ แต่ไม่ควรเกิน 600,000 บาท²⁹

6. คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 400,000 บาท แต่หากมีพฤติการณ์พิเศษในคดี ก็อาจกำหนดให้สูงกว่าวงเงินดังกล่าวได้ แต่ไม่ควรเกิน 800,000 บาท³⁰

และกรณีที่วงเงินประกันสำหรับคดีที่มีอัตราโทษถึงจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกัน ให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 200,000 บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุอันไว้โดยชัดแจ้ง³¹

จะเห็นได้ว่า แนวทางในการกำหนดหลักประกันการปล่อยชั่วคราวทั้งฉบับเดิมและฉบับที่ได้มีการแก้ไขใหม่ดังกล่าวนี้ ได้มีการกำหนดวงเงินขึ้นจากอัตราโทษของคดีความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำขึ้นและพนักงานสอบสวนตั้งข้อหาโดยมิได้พิจารณาจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก และถึงแม้ว่าในฉบับที่ได้มีการแก้ไขใหม่จะมีหลักการสำคัญเพื่อเป็นการขยายโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้นโดยลดความสำคัญของวงเงินประกันและหลักประกันลงแล้วนั้น แต่การกำหนดหลักประกันจากฐานความผิดดังกล่าวอาจถือ

²⁵ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

²⁶ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

²⁷ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

²⁸ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

²⁹ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

³⁰ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

³¹ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563.

ได้ว่าเป็นการลงโทษบุคคลไว้ล่วงหน้า เนื่องจากข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งนั้นถือเป็นการกล่าวอ้างและศาลยังมิได้มีการพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวอ้างจริง

3. การปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายต่างประเทศ

ในแต่ละประเทศมักจะมีแนวทางในการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวที่แตกต่างกันไป โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law และประเทศอังกฤษซึ่งใช้ระบบกฎหมาย Common Law เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย ตามที่จะกล่าวดังต่อไปนี้

3.1 ประเทศฝรั่งเศส

การปล่อยชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศสนั้นได้มีการกำหนดไว้ใน Code de Procédure Pénale หรือ C.P.P. ใน Article 137 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ผู้ที่อยู่ภายใต้การพิจารณาคดีของศาลจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และยังคงได้รับอิสรภาพ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อความจำเป็นในการสอบสวนหรือเพื่อให้เป็นไปตามมาตรการเพื่อความปลอดภัยบุคคลนั้นอาจตกอยู่ภายใต้การปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไขของศาลหรือการถูกกักบริเวณในบ้านโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ในกรณียกเว้นอย่างยิ่ง หากมาตรการดังกล่าวไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ บุคคลอาจถูกคุมขังก่อนมีการพิพากษาได้”³²

ด้วยเหตุตาม Article 137 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าโดยหลักแล้วผู้ถูกดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสย่อมได้รับการปล่อยชั่วคราวเสมอส่วนการคุมขังผู้ถูกดำเนินคดีอาญานั้นถือเป็นมาตรการสุดท้าย นอกจากนี้ในการพิจารณา คำร้องเกี่ยวกับปล่อยชั่วคราว ผู้พิพากษาที่ดูแลในเรื่องเสรีภาพและการควบคุมตัวอาจมีการคำสั่งเกี่ยวกับการสั่งขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวหรือยกคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยการทำการคำสั่งนั้นต้องพิจารณาจากข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุที่การสืบสวนยังไม่เพียงพอต่อการพิจารณาคดีของศาล และต้องให้เหตุผลในการควบคุมตัวตาม Article 143-1 และ 144 เท่านั้น โดยคำสั่งดังกล่าวจะถูกแจ้งให้กับผู้ถูกดำเนินคดีและถูกบันทึกในรายงานกระบวนการพิจารณาด้วย³³

ในการปล่อยชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศสนั้น มีหลักเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาใช้ในการพิจารณาในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ดังนี้³⁴

1. ผู้ต้องหา มีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไม่
2. มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของตัวผู้ต้องหาเองหรือไม่
3. ผู้ต้องหา มีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่
4. ผู้ต้องหา มีพฤติการณ์จะทำลายพยานหลักฐานหรือไม่

³² Code de Procédure Pénale article 137.

³³ Code de Procédure Pénale article 137-3.

³⁴ สุรินทร์ มากชูชิต, ‘ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2555) 44.

นอกจากนี้ โดยส่วนมากแล้วหากเป็นกรณีที่มีการกระทำผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปแล้วผู้พิพากษามักจะมีคำสั่งควบคุมตัว³⁵

ในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น ผู้พิพากษาจะต้องแสดงผลประกอบในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยผู้พิพากษามีอำนาจสั่งไม่อนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาและสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ หรือสั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ หรือสั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยมีเงื่อนไข³⁶

กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกดำเนินคดีในคดีที่มีโทษจำคุกหรือหนักกว่านั้น ผู้พิพากษาที่มีอำนาจในไต่สวนหรือพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวอาจมีกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใดหรือหลายข้อเช่น³⁷

1. ห้ามเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ศาลกำหนด
2. ห้ามออกจากบ้านหรือที่อยู่อาศัย โดยให้เป็นไปตามเหตุผลและเงื่อนไขที่ศาลกำหนด
3. ห้ามเข้าหรือห้ามไปยังสถานที่บางแห่งที่ศาลกำหนด หรือห้ามใช้ถนนสาธารณะบางเส้นที่ศาลกำหนด
4. รายงานต่อศาลในกรณีเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ศาลกำหนด
5. รายงานตัวต่อหน่วยงานที่ศาลกำหนดไว้ตามกำหนดนัดเป็นระยะ ทั้งนี้การควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด
6. ให้ตอบคำถามเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือบุคคลใดที่ได้รับแต่งตั้งโดยศาล ในกรณีจำเป็นอาจมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพ รวมถึงมาตรการทางสังคมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมและป้องกันมิให้มีการกระทำผิดซ้ำอีก
7. ให้ส่งมอบเอกสารแสดงตัวตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเดินทาง (Passport) ไปยังสำนักทะเบียนหรือกรมตำรวจ โดยหน่วยงานดังกล่าวจะมอบเอกสารอย่างอื่นที่ใช้แทนเอกสารดังกล่าวได้
8. งดเว้นการขับยานพาหนะทุกชนิด หรือยานพาหนะบางชนิด และในกรณีจำเป็นให้ผู้ถูกกล่าวหาส่งมอบใบขับขี่ให้สำนักทะเบียน อย่างไรก็ตาม ศาลอาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถขับรถไปทำงานได้
9. ห้ามพบปะหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ศาลกำหนด รวมถึงห้ามติดต่อบุคคลดังกล่าวไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ
10. เข้ารับการตรวจร่างกาย หรือเข้ารับการรักษา รวมไปถึงเข้ารับการบำบัดตามศาลกำหนด
11. จัดหาหลักประกันตามที่ศาลกำหนด โดยศาลจะกำหนดระยะเวลาในการชำระมาให้ และให้มีการตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายของผู้ถูกกล่าวหา
12. เมื่อมีการกระทำความผิดหรืออาจกระทำความผิดเกี่ยวกับกิจกรรมบางอย่าง ห้ามเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมดังกล่าว แต่ไม่รวมถึงการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน
13. ห้ามมิให้มีการส่งจ่ายตามเช็ค เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้จ่ายหรือมีผู้รับรอง

³⁵ เพิ่งอ้าง.

³⁶ A.V. Sheenhan, *Criminal Procedure in Scotland and France* (Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office 1972) 53 อ้างถึงใน สุรินทร์ มากชูชิต, 'ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2555) 44.

³⁷ Code de Procédure Pénale article 138.

14. ห้ามครอบครองอาวุธ ในกรณีจำเป็นให้ส่งมอบอาวุธดังกล่าวให้สำนักงานทะเบียนรับรองความเป็นเจ้าของ

15. ให้ศาลกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัว

16. แสดงให้เห็นว่าตนมีภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวตามที่ศาลเห็นสมควร

17. ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นคู่สมรสหรือ Partner ตามกฎหมายแพ่ง หรือเป็นบุตรเป็นผู้กระทำความผิด และอาศัยอยู่ร่วมกับกับผู้เสียหาย ห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวปรากฏตัวในบริเวณที่อยู่อาศัย ในกรณีจำเป็นอาจให้บุคคลดังกล่าวได้รับการดูแลจากแพทย์หรือจิตแพทย์ด้วย

18. พิจารณาเงื่อนไขในการดูแลสุขภาพ สังคม การศึกษา หรือจิตวิทยา โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการแทรกซึมคุณค่าความเป็นพลเมือง โดยอาจแทรกแซงตามสถานประกอบการหรือสถานที่ซึ่งบุคคลนั้นอยู่อาศัย

ทั้งนี้ เงื่อนไขดังกล่าวศาลอาจสั่งให้ผู้ต้องหาทำทั้งหมดหรือสิ่งเพียงบางส่วน โดยอาจเพิ่มหรือลดเงื่อนไขดังกล่าวได้ตลอดเวลา และหากผู้ต้องหากระทำความผิดเงื่อนไขศาลก็สามารถออกหมายจับได้³⁸

นอกจากนี้ กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาจงใจหลีกเลี่ยงการพิจารณาคดีของศาลหรือผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลอาจออกหมายจับเพื่อจับกุมผู้ถูกกล่าวหาได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 137-1 วรรคสี่ โดยบทบัญญัติดังกล่าวนำไปใช้ในกรณีที่ศาลต้องการควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยไม่คำนึงว่าคดีนั้นจะมีโทษจำคุกเท่าใดศาลก็สามารถควบคุมตัวบุคคลนั้นได้ตามมาตรา 141-3³⁹

หากบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเงื่อนไขที่ศาลสั่ง พนักงานอัยการอาจส่งเรื่องไปยังศาลเพื่อให้ศาลออกหมายจับหรือควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ได้ เว้นแต่ในกรณีตามบทบัญญัติมาตรา 272-1 ซึ่งศาลสามารถออกหมายจับหรือควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ได้เอง⁴⁰

จากการศึกษาเรื่องการปล่อยชั่วคราวในประเทศฝรั่งเศสซึ่งได้ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil law เช่นเดียวกับประเทศไทย เห็นได้ว่าตามกฎหมายไทยมีหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณาแตกต่างจากประเทศฝรั่งเศสโดยเฉพาะในเรื่องของความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน⁴¹ ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสจะไม่นำเรื่องดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเนื่องจากประเทศฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักประกัน ต่างจากในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่หรือศาลในประเทศไทยที่ได้มีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญกับหลักประกันมากกว่าการพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้

ในกรณีสั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยมีเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตนในประเทศฝรั่งเศสได้มีการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน โดยในเรื่องของการกำหนดหลักประกันก็ถือเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่ผู้พิพากษาอาจสั่งให้ผู้ต้องหาจัดหาหลักประกันตามที่ศาลกำหนด และศาลจะกำหนดระยะเวลาในการชำระมาให้ โดยศาลจะมีการตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายของผู้ต้องหาก่อนที่จะมีการกำหนดหลักประกัน⁴² ซึ่งถือเป็นการกำหนดหลักประกันโดยพิจารณาจากตัวผู้กระทำความผิดโดยแท้ ต่างจากประเทศไทยที่กำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้

³⁸ A.V. Sheenhan (n 29) 47.

³⁹ Code de Procédure Pénale article 141-2.

⁴⁰ Code de Procédure Pénale article 141-2.

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108(4).

⁴² Code de Procédure Pénale, Article 138, 11°.

พิพากษาที่อาจสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติตามได้ อีกทั้งในการกำหนดหลักประกันในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น ประเทศไทยได้มีการใช้บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนโดยไม่ได้มีการพิจารณาถึงความแตกต่างของบุคคลแต่ละคน

3.2 ประเทศอังกฤษ

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยของประเทศอังกฤษ ตาม The Bail Act 1976 ถือว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง⁴³ ซึ่งมาตรา 4 แห่งบทบัญญัติดังกล่าวได้วางหลักไว้ว่า “ภายใต้บทบัญญัติของมาตรานี้ บุคคลมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว” ถือเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่จำเป็นต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกขังนานเกินควรหากไม่จำเป็น⁴⁴ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องให้คำรับรองมีลักษณะเป็นสัญญาให้ไว้กับศาลว่าตนจะไปปรากฏตัวตามกำหนดนัดหรือเข้ารับการพิจารณาคดีที่ศาล หรือจะไปเบิกความในฐานะพยาน หรือจะประพฤติตนด้วยความสงบเรียบร้อย และตนรับรองว่าหากฝ่าฝืนคำรับรองดังกล่าวจะต้องเสียค่าเงินค่าปรับเป็นจำนวนหนึ่ง โดยศาลมีหลักเกณฑ์ที่ใช้ประกอบการพิจารณาคำขอปล่อยชั่วคราว ดังนี้⁴⁵

1. ความร้ายแรงของความผิดและบทลงโทษ
2. ลักษณะนิสัยส่วนตัว ประวัติจำเลยในอดีต การอยู่ร่วมกันในสังคม และความสัมพันธ์ของจำเลย เป็นต้น ซึ่งศาลจะต้องประเมินว่าโอกาสที่จำเลยจะหลบหนีมีมากน้อยเพียงใด

3. ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขอปล่อยชั่วคราวเคยกระทำความผิดขณะที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่

นอกจากนี้ ตาม The Bail Act 1976 มาตรา 3 ยังได้มีการบัญญัติไว้ว่า ไม่ให้มีการเรียกประกันในการอนุญาตปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปได้โดยไม่ต้องมีหลักประกัน ไม่ต้องมีนายประกัน และไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขใด ๆ เว้นแต่ศาลพิจารณากำหนดเป็นพิเศษเฉพาะ บางคดี ก็มีอำนาจเรียกหลักประกันได้โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ลักษณะหรือประวัติการกระทำความผิด รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับคนใกล้ชิด หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้แต่ยังไม่พอใจหลักประกัน ศาลอาจจะกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหาหลักประกันมาเพิ่มเติม หรืออาจกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติในขณะที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว แทนการเรียกหลักประกัน เช่น⁴⁶

- 1) วางเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ให้ผู้ได้รับการประกันตัวหลบหนี
- 2) วางเงื่อนไขไม่ให้ไปกระทำความผิดอีกในระหว่างการประกันตัว
- 3) วางเงื่อนไขไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน
- 4) ใ้ไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจสัปดาห์ละครั้ง หรือวันละครั้ง
- 5) ยึดหนังสือเดินทาง

⁴³ John A. Andrews, *Human Rights in Criminal Procedure* (A Comparative Study London: Martinus Nijhoff Publishers 1982) 52.

⁴⁴ Cristopher J. Emmins, *A Practical Approach to Criminal Procedure* (2nd edn, London: Financial Training Publication Limited 1983) 345-346.

⁴⁵ คณิง ฤไชย, ‘วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ’ (2530) 110 วารสารอัยการ ปีที่ 10, 12.

⁴⁶ The Bail Act 1976 section 3.

6) กำหนดที่อยู่ให้ เช่น อยู่กับบิดามารดา ให้แจ้งการย้ายที่อยู่ทุกครั้ง กำหนดเวลาออกจากบ้านหรือกลับบ้าน

7) ห้ามพูดคุยกับพยานสำคัญของโจทก์ หรือห้ามเข้าไปในบริเวณใกล้เคียงกับถิ่นที่อยู่ของพยานโจทก์ กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องวางประกันหรือทรัพย์สินอื่นไว้ต่อศาลเพื่อเป็นการประกันการยินยอมการกลับเข้ามาอบตัวตาม The Bail Act 1976 มาตรา 3(5) ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวจะถูกยึด⁴⁷

หากจำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้วไม่มาปรากฏตัวตามเวลาและสถานที่ที่กำหนด หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างใดก็ตามที่ศาลได้กำหนดไว้ ถือได้ว่าหลบหนีตามความหมายใน The Bail Act 1976 มาตรา 6 ศาลมีอำนาจที่จะออกหมายเรียกตัวจำเลยมาศาลได้ตามมาตรา 7(2)⁴⁸

ถ้าจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเพื่อจะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลแต่ไม่ได้กระทำตามนั้น ศาลอาจออกหมายจับจำเลยเพื่อการป้องกันการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว พนักงานตำรวจอาจจะจับกุมตัวจำเลยซึ่งเชื่อว่าจะกระทำความผิดเงื่อนไขโดยไม่ต้องมีหมายจับก็ได้ ทั้งนี้ตามมาตรา 7(1)⁴⁹

นอกจากนี้ พนักงานตำรวจมีอำนาจจับตัวจำเลยที่สงสัยหรือเชื่อว่าจะฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ด้วยเหตุนี้ หากเป็นเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวที่จำเลยจะต้องไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจแล้วจำเลยไม่ไปรายงานตัวตามกำหนดนัด จำเลยอาจจะถูกจับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องมีหมายจับ⁵⁰

ตามมาตรา 6 แห่ง The Bail Act 1976 ยังได้มีการบัญญัติบทลงโทษสำหรับผู้หลบหนีประกันไว้ กล่าวคือ ถ้าบุคคลผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวด้วยการประกันตัวในกระบวนการพิจารณาคดีไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกันโดยปราศจากเหตุอันสมควร ผู้นั้นต้องรับผิดอันเนื่องมาจากการกระทำนั้น⁵¹

1) จะถูกพิจารณาคดีสำหรับความผิดฐานหลบหนีประกัน และถูกลงโทษจำคุกสูงสุด 3 เดือน และปรับ 2,000 ปอนด์ หรือทั้งจำและปรับ

2) ภายหลังกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับความผิดฐานหลบหนีประกันตามมาตรา 6 ผู้พิจารณาคดีอาจจะส่งตัวจำเลยไปยัง Crown Court เพื่อลงโทษ หาก

- (1) พิจารณาเห็นเป็นการสมควร
- (2) ผู้พิจารณาได้ส่งตัวจำเลยไปเพื่อการพิจารณาในส่วนของความผิดตามฟ้องซึ่ง Crown Court จะเป็นผู้พิจารณาลงโทษจำเลยนั้นทั้งโทษที่เป็นการหลบหนีประกันและโทษอันเกิดจากความผิดในคดีนั้น ซึ่งอำนาจของ Crown Court ในการลงโทษคือลงโทษจำคุก 12 เดือน และหรือปรับโดยไม่จำกัดวงเงิน

⁴⁷ The Bail Act 1976 section 3(5).

⁴⁸ The Bail Act 1976 section 7(2).

⁴⁹ The Bail Act 1976 section 7(1).

⁵⁰ The Bail Act 1976 section 7.

⁵¹ The Bail Act 1976 section 6.

3) การผิดสัญญาประกันใน Crown Court เสมือนเป็นการดูหมิ่นหรือละเมิดอำนาจศาล ผู้พิพากษาของ Crown Court จะดำเนินคดีกับจำเลยโดยการไต่สวนจะเป็นทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้พิพากษาจะใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ในการดำเนินคดีหรือใช้พยานหลักฐานตามที่ปรากฏซึ่งเห็นว่าเหมาะสมและเป็นธรรมแก่จำเลย⁵²

ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวในประเทศอังกฤษที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law ซึ่งต่างจากประเทศไทยพบว่าในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในประเทศอังกฤษมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกับประเทศไทยคือ ในประเทศอังกฤษจะนำเรื่องลักษณะนิสัยส่วนตัว ประวัติของจำเลยในอดีต และความสัมพันธ์ของจำเลย มาพิจารณาเพื่อประเมินว่าจำเลยมีโอกาสหลบหนีหรือไม่ อีกทั้งตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษยังมีการบัญญัติไว้ว่า ไม่ให้มีการเรียกประกันในการอนุญาตปล่อยชั่วคราว เว้นแต่ศาลพิจารณากำหนดเป็นพิเศษเฉพาะบางคดี โดยในการพิจารณากำหนดหลักประกันดังกล่าวศาลต้องพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ลักษณะหรือประวัติการกระทำความผิด รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับคนใกล้ชิดด้วย⁵³ โดยปัจจุบันประเทศไทยได้เริ่มนำระบบประเมินความเสี่ยงเข้ามาทดลองใช้ในบางศาลโดยมีการประเมินในส่วนของประวัติส่วนตัวของผู้ถูกดำเนินคดีอาญา ประวัติและพฤติการณ์ในคดี ประวัติการกระทำความผิด รวมไปถึงการประเมินความเสี่ยงในกรณีที่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะหลบหนีหรือก่ออันตรายประการอื่นด้วย

จากการศึกษารูปแบบการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าการปล่อยชั่วคราวทั้งในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษเน้นไปที่การพิจารณาถึงสภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคนมากกว่าการพิจารณาจากหลักประกัน อีกทั้งในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษศาลอาจสั่งปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติขณะได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ โดยมีการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรต่างจากประเทศไทยที่กำหนดไว้กว้าง ๆ ว่าเป็นดุลพินิจของศาลจึงทำให้ยากต่อการนำมาใช้ในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ในประเทศอังกฤษยังมีความผิดฐานหลบหนีประกันในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีประกันโดยมีทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่หากผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีจะต้องรับผิดชอบเพียงที่ระบุไว้ในสัญญาประกันและถูกริบเงินประกันเท่านั้น

4. ปัญหาการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย

จากหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานสากลแล้วแต่ในความเป็นจริงก็ยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยอยู่ โดยสาเหตุที่สำคัญเกิดจากการที่ตัวผู้ใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล มีทางปฏิบัติที่ผิดไปจากหลักกฎหมายดังกล่าว ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความไม่เสมอภาคต่อบุคคลและเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยปัญหาการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยมีดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาความไม่เป็นธรรมในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

ในการดำเนินคดีอาญาจำเป็นต้องมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาปรากฏตัวอยู่เสมอ โดยเริ่มจากในชั้นสอบสวนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีการออกหมายเรียกตัวผู้ต้องหาเพื่อสอบปากคำ ทั้งนี้การได้ตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีกับการได้

⁵² The Bail Act 1976 section 6.

⁵³ The Bail Act 1976 Section 3.

ตัวบุคคลดังกล่าวมาควบคุมนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อมีการออกหมายเรียกและรัฐได้ตัวผู้ต้องหาเพื่อสอบปากคำ แล้วรัฐก็ไม่จำเป็นที่จะต้องออกหมายจับและจับตัวผู้ต้องหาอีก แต่ในกรณีที่มีการออกหมายเรียกไม่บรรลุผลรัฐก็มีความจำเป็นที่จะต้องออกหมายจับต่อไป⁵⁴ หรืออาจกล่าวได้ว่าหากมีตัวผู้ต้องหาดำเนินคดีแล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหา อีกทั้งการสอบสวนก็มีได้เริ่มต้นจากการได้ตัวผู้ต้องหาควบคุม แต่การจะได้ตัวบุคคลดังกล่าวมาควบคุมหรือเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐได้นั้นจะทำให้เกิดข้อเมื่อคดีมีมูลและมีความน่าเชื่อถืออย่างมากที่อาจจะต้องฟ้องร้องกันต่อไป⁵⁵ จะเห็นได้ว่าไม่ใช่ทุกกรณีที่จะต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติเมื่อเจ้าหน้าที่ได้ตัวผู้ต้องหาสอบสวนแล้ว ผู้ต้องหาจะถูกควบคุมตัวไปจนกว่าจะเสร็จคดี เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว⁵⁶

การเรียก การจับ และการขังถือเป็นเรื่องเดียวกัน⁵⁷ เนื่องจากการไม่มาตามหมายเรียกนั้นกฎหมายให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี เป็นเหตุที่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้⁵⁸ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71 มีการวางหลักไว้ว่าเมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้วในระหว่างสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ได้ และให้นำบทบัญญัติมาตรา 66 มาบังคับใช้โดยอนุโลม⁵⁹ จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 66 ซึ่งเป็นเหตุในการออกหมายจับนั้นศาลสามารถนำเหตุดังกล่าวมาใช้ในการออกหมายขังได้โดยถือได้ว่าเหตุจับและเหตุขังเป็นเหตุเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่ออันตรายประการอื่น⁶⁰ โดยเหตุดังกล่าวถือเป็นความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

นอกจากนี้ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR ข้อ 9(3) ยังมีการวางหลักว่า “...มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี...”⁶¹ เห็นได้ว่าตามหลักแล้วผู้ถูกดำเนินคดีอาญาควรได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเสมอ และการที่เจ้าหน้าที่หรือศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องเกิดจากความจำเป็น กล่าวคือ หากไม่มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือผู้ต้องหาจะมีพฤติกรรมว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่ออันตรายประการอื่นแล้ว ก็จะถือว่าไม่มีเหตุจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐและศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปตามหลักดังกล่าว

เมื่อในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จะมีการควบคุมตัวผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไว้เพื่อที่จะให้การสอบสวนและการดำเนินคดีเป็นไปโดยเรียบร้อยไปจนกว่าจะเสร็จคดี โดยมีได้มีการพิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ถือได้ว่าการควบคุมตัวผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไว้ในอำนาจรัฐดังกล่าวนี้ก็เป็นการกระทำไปเพื่อให้เกิดความ

⁵⁴ คณิต ญ นคร, *นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย* (วิญญูชน 2548) 123.

⁵⁵ คณิต ญ นคร, (เชิงอรรถ 4) 136.

⁵⁶ คณิต ญ นคร, (เชิงอรรถ 54) 123-124.

⁵⁷ คณิต ญ นคร, (เชิงอรรถ 4) 136.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66.

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71.

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66.

⁶¹ International Covenant of Civil and Political Rights (ICCPR) art 9(3).

สะดวกสบายแก่เจ้าหน้าที่ในการดำเนินคดี ดังนั้นจึงเกิดเป็นปัญหาความไม่เป็นธรรมในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งเกิดขึ้นจากทางปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย

4.2 ปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน

ปัจจุบันการกำหนดหลักประกันการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยมักจะเป็นไปตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นเพียงแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยราคาหลักประกันดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับอัตราโทษของข้อหาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกดำเนินคดีและให้อำนาจเจ้าพนักงานหรือศาลในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดให้เงินหลักประกันดังกล่าวให้มีจำนวนมากกว่าหรือน้อยกว่าตามที่กำหนดไว้ในบัญชีดังกล่าวได้ แต่ในทางปฏิบัติการปล่อยชั่วคราวโดยเจ้าหน้าที่หรือศาลมักจะใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวในการเรียกหลักประกันเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและเพื่อป้องกันตนเองจากการเสี่ยงถูกร้องเรียนว่าทุจริต⁶²

เมื่อการกำหนดวงเงินประกันดังกล่าวไม่ได้พิจารณาจากตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงแต่ขึ้นอยู่กับอัตราโทษของแต่ละข้อหาซึ่งปรากฏราคาของหลักประกันอยู่ในบัญชีดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลไม่เท่าเทียมกัน โดยบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีเนื่องจากจำนวนเงินเท่ากันอาจมีมูลค่าต่างกันหากสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลไม่เท่ากัน

ถึงแม้ว่าบัญชีดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการกำหนดหลักประกันที่เจ้าหน้าที่หรือศาลใช้ในการกำหนดหลักประกันโดยใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันเป็นการแสดงออกถึงความเท่าเทียม แต่ความเท่าเทียมดังกล่าวจะมีความเสมอภาคและกลายเป็นความยุติธรรมได้ก็ต่อเมื่อบุคคลทุกคนเริ่มต้นจากจุดเดียวกัน เมื่อผู้กระทำความผิดอาจเป็นได้ทั้งคนรวยและคนจนการเข้าถึงโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวจึงไม่เท่ากันอุปสรรคในการเข้าถึงโอกาสแตกต่างกัน ดังนั้น ในกรณีดังกล่าวผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่อาจนำบัญชีมาตรฐานกลางสำหรับปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (บัญชียึดอสังหาริมทรัพย์) มาใช้ในการกำหนดหลักประกันเพื่อพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวกับบุคคลทุกคนซึ่งแต่ละคนมีสถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันได้

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานและศาล

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาและสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ากฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานและศาลในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้อย่างกว้างขวาง โดยเจ้าหน้าที่และศาลอาจมีคำสั่งไม่อนุญาตหรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันได้ รวมไปถึงการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวยินยอม ศาลจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือยั่วยุร้าย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้⁶³ นอกจากนี้ตามมาตรา 110 วรรคสามได้กำหนดขอบเขตการเรียกหลักประกันไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า “จะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีได้”⁶⁴ จึงเป็นดุลพินิจของเจ้า

⁶² อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, ‘การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2545) 81-82.

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม.

พนักงานและศาลในการกำหนดได้ว่าในการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคนจะต้องใช้หลักประกันมากหรือน้อยเพียงใด กรณีจึงเป็นปัญหาว่าควรกำหนดหลักประกันจำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสมและยุติธรรมกับทุกฝ่าย⁶⁵

เมื่อกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานและศาลสามารถอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันได้ แสดงให้เห็นว่าในทางกฎหมายแล้วไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักประกันแต่อย่างใด แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานและศาลก็มักจะให้ความสำคัญกับหลักประกัน โดยปัจจุบันได้มีการออกบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักประกันและมีการนำมาใช้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาล โดยมีได้เน้นไปที่การพิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปล่อยชั่วคราว ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีต้องถูกจำกัดเสรีภาพไปโดยไม่เป็นธรรม⁶⁶

ดังนั้น เมื่อกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานและศาลในการใช้ดุลพินิจพิจารณาและสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวแล้ว เพื่อให้เกิดความยุติธรรมควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวที่ชัดเจนโดยเน้นไปที่การประเมินความเสี่ยงที่จะหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลย และหากพิจารณาแล้วเห็นควรให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยมีการเรียกหลักประกันก็นำเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยมาใช้เป็นดุลพินิจประกอบกับการกำหนดหลักประกันโดยไม่ต้องพิจารณาจากฐานความผิด

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันจากข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้ง

ตามมาตรา 87 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา วางหลักไว้ว่า “ในกรณีที่ไม่ได้มีการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ต้องหาไปที่ศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน”⁶⁷ เพื่อให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการทำการฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล โดยในชั้นนี้ผู้ต้องหาอาจยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้

การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของศาลมีหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณาปรากฏอยู่ในมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในอนุมาตรา 1 เรื่องความหนักเบาแห่งข้อหา นั้น ในชั้นฝากขังนี้ย่อมหมายถึงข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมา จึงมีปัญหว่าเมื่อข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมาดังกล่าวยังมีได้เป็นที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาจริงเนื่องจากศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษา ข้อหาดังกล่าวนั้นควรถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวหรือไม่

ในทางปฏิบัติถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนมักจะตั้งข้อหาให้เอาไว้ก่อนและอาจแจ้งข้อหาเพิ่มเติมได้เมื่อผลตรวจพิสูจน์ออกมาในภายหลัง หรือในกรณีที่ตั้งข้อหาหนักตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย หรือกรณีอื่น ๆ ล้วนแล้วแต่มีความเป็นไปได้ที่ผลสุดท้ายแล้วศาลอาจมีคำพิพากษายกฟ้องหรือลงโทษจำเลยในความผิดฐานที่เบากว่าที่พนักงานสอบสวนตั้งข้อหา มา เนื่องจากข้อหาเหล่านี้เป็นเพียงคำกล่าวอ้างของฝ่ายโจทก์ซึ่งยังไม่ได้มีการนำสืบพิสูจน์ความจริงแต่อย่างใด ดังนั้น ข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมา จึงอาจทำให้ในการร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาต้องใช้หลักทรัพย์เป็นจำนวนที่มากขึ้นโดยที่ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าท้ายที่สุดแล้วศาลจะมีคำพิพากษาอย่างไร นอกจากนี้ การ

⁶⁵ ฉัตรชัย ตั้งคณานุกุลชัย, ‘การประกันตัวในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันภัยอิสระภาพ’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2549) 46.

⁶⁶ เฟิงอ่าง 48.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87.

กำหนดหลักประกันจากข้อหาหรือฐานความผิดที่พนักงานสอบสวนตั้งมายังอาจถือได้ว่าเป็นการลงโทษบุคคลไว้ล่วงหน้าอีกด้วย

ดังนั้น เมื่อข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมานั้นยังต้องมีการนำสืบพิสูจน์อยู่ และวัตถุประสงค์ของการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวไม่ได้ต้องการเอาผิดหรือลงโทษผู้ต้องหาในชั้นนี้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่ควรนำฐานความผิดหรืออัตราโทษดังกล่าวมาเป็นเงื่อนไขหลักในการกำหนดหลักประกันของการปล่อยชั่วคราว แต่ควรพิจารณาที่ตัวบุคคลผู้กระทำผิดเป็นหลักโดยเน้นไปที่การประเมินความเสี่ยงที่จะหลบหนีประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลดังกล่าว

5. แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ (Day Fine)

การกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเป็นการลงโทษปรับรูปแบบใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาโทษปรับล่าช้าและถูกลงทุกปีและปัญหาโทษปรับที่ไม่เสมอภาค เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้โทษปรับและเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับอย่างแท้จริง โดยมุ่งให้ลงโทษปรับตามสถานภาพทางการเงินที่แท้จริงของผู้กระทำผิดแต่ละราย กล่าวคือ การกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจนี้ ศาลจะคำนึงรายได้ต่อวันของผู้กระทำผิดและจำนวนวันปรับที่กำหนดโดยศาล⁶⁸ เนื่องจากโทษปรับแบบเดิมหรือโทษปรับแบบตายตัวที่ใช้โดยทั่วไปนั้น มักกำหนดโทษโดยคำนึงเพียงความหนักเบาของภัยอันตรายหรือความผิดเท่านั้นที่บุคคลนั้นได้กระทำ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการกำหนดโทษเช่นนั้น ผลของโทษอาจจะไม่ส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด หรืออาจกระทบเกินความจำเป็นในกรณีที่ผู้กระทำผิดมีฐานะแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นเหตุก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในผลร้ายของการลงโทษและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่แท้จริง ในขณะที่การกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจอาจทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้มากกว่า

การกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจมีหลักการสำคัญคือมีการกำหนดโทษอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผู้กระทำผิดแต่ละคนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน คนยากจนอาจได้รับผลกระทบจากโทษปรับมากกว่าคนร่ำรวยในการลงโทษปรับจำนวนเท่ากันและในความผิดฐานเดียวกัน ในขณะที่คนร่ำรวยอาจไม่ได้รับผลกระทบจากการลงโทษปรับ ซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือรู้สึกไม่เท่าเทียมกันในการลงโทษและคิดว่าการเสียค่าปรับถือเป็นค่าเช่าในการกระทำผิด⁶⁹

การกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจมีจุดเด่นคือนอกจากค่าปรับจะสอดคล้องตามความร้ายแรง หรือความหนักเบาของความผิดแล้ว ยังขึ้นอยู่กับรายได้ของผู้กระทำผิดอีกด้วย การกำหนดค่าปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจถูกออกแบบมาเพื่อรักษาความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมของคนที่มีระดับรายได้ต่าง ๆ กัน จึงเหมาะสำหรับประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสูง เช่น ประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้การใช้ด้วยการกำหนดค่าปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจยังมีข้อดีอีกประการหนึ่งคือ ค่าปรับจะถูก

⁶⁸ ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 3, วิญญูชน 2563) 204.

⁶⁹ พิรุฬห์ โดศกุลวรรณ, 'การลงโทษปรับทางอาญา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531) 70.

ปรับเพิ่มตามอัตราเงินเพื่อเก็บอัตราเงินเพิ่ม เพราะค่าจ้างแรงงานของคนกลุ่มต่าง ๆ มักจะถูกกำหนดโดยขึ้นอยู่กับระดับค่าครองชีพอยู่แล้ว ทำให้ค่าปรับอยู่ในระดับที่เหมาะสมอยู่เสมอ⁷⁰

ในการกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิดจะกำหนดจากปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ ปริมาณเงินซึ่งจะแปรตามสภาพเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษปรับโดยคิดคำนวณจากรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษแต่ละราย และปริมาณวันปรับซึ่งกำหนดตามความหนักเบาของความผิดที่ได้กระทำ⁷¹ โดยนำรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษมาคูณกับปริมาณวันปรับ ซึ่งกำหนดตามความหนักเบาของความผิดที่ได้กระทำ⁷¹ โดยนำรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษมาคูณกับปริมาณวันปรับ เนื่องจากผู้กระทำความผิดแต่ละคนย่อมมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน การลงโทษปรับที่มีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดอัตราโทษ ดังนั้นความหนักเบาของอัตราโทษปรับที่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจนี้จึงขึ้นอยู่กับปริมาณวันเป็นสำคัญ⁷²

สูตรการคิดค่าปรับ คือ รายได้ต่อวันของผู้กระทำผิด X ปริมาณวันซึ่งกำหนดโดยศาล = อัตราค่าปรับ

กล่าวโดยสรุป ระบบการลงโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเป็นระบบที่พิจารณาถึงรายได้ของผู้กระทำผิดประกอบกับความร้ายแรงของความผิดที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการลงโทษปรับที่สร้างเกณฑ์มาตรฐานที่จะกำหนดวันและกำหนดจำนวนค่าปรับให้เป็นเกณฑ์เดียวกันและใกล้เคียงกันเพื่อใช้กับผู้กระทำผิดทุกคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล (Individualization) หรือผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคลเป็นเกณฑ์สำคัญ จึงกล่าวได้ว่าระบบการลงโทษปรับโดยการคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นระบบการลงโทษปรับที่มีความยุติธรรมทั้งต่อสังคมและต่อผู้กระทำความผิดแต่ละคน และมีประสิทธิภาพมากกว่าระบบการลงโทษปรับแบบอื่น ๆ ซึ่งในปัจจุบันการกำหนดโทษปรับโดยการคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจได้เริ่มมีการบังคับใช้กันในประเทศต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งในกลุ่มประเทศ Civil law เช่น ประเทศสวีเดน ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส และในกลุ่มประเทศ Common law เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งแม้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จะมีระบบการลงโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเหมือนกันในการบังคับกับผู้กระทำความผิดที่ต้องชำระค่าปรับ แต่หลักเกณฑ์ในการคิดคำนวณค่าปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของในแต่ละประเทศยังมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป⁷³

6. รูปแบบการนำเรื่องการคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ มาปรับใช้กับการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายไทย

โดยหลักแล้วไม่ควรมีการขังผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไว้ และในการพิจารณาและสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของเจ้าพนักงานและศาลนั้นควรเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญาทุกคนควรได้รับการปล่อยชั่วคราว และ

⁷⁰ *Isaranews*, ‘การใช้โทษปรับตามรายได้แทนจำคุก โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย’ (*Isaranews*, 6 มิถุนายน 2554) <<http://www.isaranews.org/isaranews-article/2311-การใช้โทษปรับตามรายได้แทนจำคุก-สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.html>> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2564.

⁷¹ วีรพล ปานบุตร, ‘โทษปรับในสวีเดน’ (2522) 14 วารสารอัยการ 28.

⁷² วราภรณ์ ศิริสังจวัฒน์, ‘โทษปรับ: ศึกษากรณีระบบวันปรับ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540) 5-6.

⁷³ พิษยนต์ นิพาสพงษ์, ‘โทษปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ (day fine)’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542) 18-19.

หากมีความจำเป็นต้องขังผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไว้ในอำนาจรัฐ เช่น ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาอาจไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่การสอบสวนคดีนั้น หรือผู้ถูกดำเนินคดีอาญามีความเสี่ยงที่จะหลบหนีการดำเนินคดี ก็ให้เจ้าพนักงานและศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและสั่งคำร้องดังกล่าวว่าจะให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน หรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยเน้นไปที่การพิจารณาว่าหากผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดีแล้ว ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาดังกล่าวจะเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่การสอบสวนคดีนั้น หรือจะหลบหนีการดำเนินคดีหรือไม่

ในปัจจุบันได้มีการนำระบบประเมินความเสี่ยงมาใช้กับศาลต้นแบบในการยกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยจากการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ศาลอาญาธนบุรีพบว่าเจ้าหน้าที่ที่จะใช้ระบบประเมินความเสี่ยงกับผู้ต้องหาในคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี และจะใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี และในการประเมินความเสี่ยงเจ้าหน้าที่ของศาลจะประเมินตั้งแต่ประวัติส่วนตัวของผู้ถูกดำเนินคดีอาญารวมไปถึงสุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต โดยจะมีการตรวจสอบจากบุคคลที่อ้างอิงหรือหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ประวัติและพฤติกรรมในคดีอาญาของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาตามที่ปรากฏจากสำนวนคดีและฐานข้อมูลของศาลหรือของหน่วยงานอื่น เช่น คดีที่ค้างพิจารณาในขณะถูกจับในคดีนี้ คดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาอยู่ระหว่างพักการลงโทษ รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษหรือไม่ ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาถูกคุมความประพฤติอยู่หรือเคยผิดเงื่อนไขคุมประพฤติหรือไม่ ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเคยกระทำความผิดระหว่างปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นบุคคลตามหมายจับของศาลเพราะไม่มาตามนัดหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการประเมินความเสี่ยงในกรณีที่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะหลบหนีหรือก่ออันตรายประการอื่น โดยการประเมินทั้งหมดจะมีการให้คะแนนและวัดเป็นเปอร์เซ็นต์มาเทียบเป็นระดับความเสี่ยง และหากผู้ถูกดำเนินคดีอาญามีความเสี่ยงต่ำ ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรืออาจให้ทำสัญญาประกันไว้ได้ แต่หากผู้ถูกดำเนินคดีอาญามีความเสี่ยงปานกลาง ศาลอาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยวางหลักประกันและศาลอาจสั่งลดวงเงินหลักประกันลงได้ และกรณีที่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญามีความเสี่ยงสูง ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับปล่อยชั่วคราวได้

ผู้เขียนมีความเห็นว่ระบบประเมินความเสี่ยงดังกล่าวจะเป็นระบบที่จะช่วยให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้เข้าถึงการปล่อยชั่วคราวอย่างทั่วถึง เนื่องจากผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะได้รับการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวดังกล่าวที่เป็นการพิจารณาจากตัวผู้ถูกดำเนินคดีอาญาโดยตรงซึ่งแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป ต่างจากการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวแบบเดิมที่จะเป็นการพิจารณาจากฐานความผิดและราคาของหลักประกันตามฐานความผิดดังกล่าวที่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้ถูกดำเนินคดี

นอกจากนี้ แม้ปัจจุบันจะมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อเป็นทางเลือกในการควบคุมตัวผู้ต้องหาแทนการคุมขังผู้ต้องหาไว้ที่เรือนจำ แต่อย่างไรก็ตามศาลก็ยังสามารุใช้ดุลพินิจเรียกให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ดังกล่าววางหลักประกันได้ ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่

เกิน 10 ปี วางหลักประกันไม่เกินร้อยละ 20 ของวงเงินประกัน คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป วางหลักประกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 แต่ไม่เกินร้อยละ 50 ของวงเงินประกัน และคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือโทษประหารชีวิต วางหลักประกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของวงเงินประกัน ทั้งนี้หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนยากจน ศาลจะใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกันต่ำกว่าตามที่กำหนดไว้ก็ได้ โดยให้ระบุเหตุดังกล่าวไว้ในคำสั่งด้วย⁷⁴

จะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยทั่วไป การปล่อยชั่วคราวโดยใช้ระบบประเมินความเสี่ยง หรือการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ก็ตาม ในบางกรณีก็ยังคงมีการวางหลักประกันอยู่เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่และศาลสามารถปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและวางหลักประกันได้ ผู้เขียนจึงเกิดแนวคิดในการนำรูปแบบการลงโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ (Day Fine) มาปรับใช้กับการกำหนดหลักประกัน แทนการกำหนดหลักประกันจากฐานความผิดที่ถูกดำเนินคดีอาญาได้ถูกดำเนินคดี ซึ่งการกำหนดหลักประกันโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ถูกดำเนินคดีอาญานั้นมีหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณา ได้แก่

1. รายได้ต่อวันของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมตัว
2. เปอร์เซนต์ความเสี่ยงที่ถูกดำเนินคดีอาญามีโอกาสจะหลบหนีที่ได้จากระบบประเมินความเสี่ยง

โดยเกณฑ์การคำนวณรายได้ต่อวันของผู้ต้องถูกดำเนินคดีอาญาที่จะใช้ในการกำหนดวงเงินประกันอาจพิจารณาได้การตรวจสอบสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด โดยอาจให้อำนาจศาลในการสอบถามไปถึงสถานะทางการเงินของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไปพร้อมกับการประเมินความเสี่ยง เช่น ข้อมูลการเสียภาษี หรืออาจเป็นข้อมูลจากการสอบสวนของตำรวจหรือการไต่สวนของศาลเองเพื่อให้ทราบว่าผู้กระทำความผิดมีอาชีพอะไรและมีรายได้เท่าใด เป็นต้น นอกจากนี้ศาลอาจให้ออกาสผู้ถูกดำเนินคดีอาญาในการยื่นคำแถลงหรือคำให้การเกี่ยวกับสถานะทางการเงินของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาด้วยก็ได้

จะเห็นได้ว่า ในการปล่อยชั่วคราวเมื่อกฎหมายไม่ได้ต้องการลงโทษผู้ถูกดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้ แต่การปล่อยชั่วคราวเป็นเพียงมาตรการที่เข้ามาเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง⁷⁵ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดหลักประกันโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาแทนการกำหนดหลักประกันโดยใช้บัญชีมาตรฐานกลางสำหรับปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (บัญชีต็อกศาล) แบบเดิม ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เห็นได้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บังคับให้การปล่อยชั่วคราวต้องมีทั้งสัญญาประกันและหลักประกัน แต่ผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวมักจะเรียกหลักประกันเพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี จะไม่ก่อเหตุร้าย หรือไม่ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และผลของการเรียกหลักประกันคือทำให้

⁷⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ข้อ 3.

⁷⁵ Universal Declaration of Human Rights : UDHR and International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR.

ผู้ยากไร้มีโอกาสน้อยที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว⁷⁶ ดังนี้ ผู้เขียนเห็นว่าในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวควรคำนึงถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นหลัก หากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญาไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี ไม่ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และไม่ไปก่อเหตุร้ายประการอื่นก็ไม่ถือว่าเป็นความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ศาลควรสั่งอนุญาตให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และในการสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวดังกล่าวศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาปฏิบัติตามด้วยก็ได้ เช่น กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวห้ามเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ที่ศาลกำหนดไว้ ห้ามผู้ถูกปล่อยชั่วคราวพบปะหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ศาลกำหนด ห้ามผู้ถูกปล่อยชั่วคราวเข้าไปยังสถานที่ที่ศาลกำหนด ให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวเข้ารับการรักษาหรือบำบัด ให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมารายงานตัวต่อศาลหรือเจ้าพนักงานตำรวจ หรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีการตั้งผู้กำกับดูแล อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว เป็นต้น

หากเป็นกรณีความผิดร้ายแรงศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจัดหาหลักประกันมาวางตามที่ศาลกำหนด ในการกำหนดหลักประกันดังกล่าวผู้ถูกดำเนินคดีอาญาควรได้รับการพิจารณาให้เหมาะสมเป็นรายกรณีไป โดยนำแนวคิดเรื่องการลงโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ (Day Fine) มาปรับใช้ในการกำหนดหลักประกันแทนการใช้บัญชีมาตรฐานกลางสำหรับปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (บัญชียึดศาล)

การกำหนดหลักประกันตามแนวคิดดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมและปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวจากข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมา เนื่องจากผู้ถูกดำเนินคดีอาญาทุกคนจะได้รับการพิจารณาและสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยพิจารณาเป็นรายบุคคลทำให้สามารถหาหลักประกันที่เหมาะสมกับฐานะของตนมาขอประกันตัวได้ และยังเป็นไปตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จึงอาจกล่าวได้ว่าการกำหนดหลักประกันโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นการกำหนดหลักประกันที่มีความยุติธรรมทั้งต่อสังคมและต่อผู้กระทำความผิดแต่ละคน และมีประสิทธิภาพมากกว่าการกำหนดหลักประกันตาม บัญชีมาตรฐานกลางสำหรับปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (บัญชียึดศาล) แบบเดิม

นอกจากนี้ ในการสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข ควรมีการกำหนดเงื่อนไขที่ศาลอาจสั่งให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวได้ปฏิบัติตามไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรแทนการบัญญัติไว้ว่าเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่หรือศาลในการกำหนดเงื่อนไข⁷⁷ เพื่อให้เกิดความง่ายต่อการที่เจ้าหน้าที่และศาลจะนำมาใช้ และในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวผู้ถูกปล่อยชั่วคราวไม่มารายงานตัวตามนัดหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวให้ถือว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหลบหนี ควรกำหนดให้มีบทลงโทษในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวไม่มารายงานตัวตามนัดหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวเพิ่มเติมจากการออกหมายจับ โดยให้กำหนดเป็นความผิดฐานหลบหนีประกันและมีโทษทางอาญาและผู้ถูกปล่อยชั่วคราวที่มีการหลบหนีดังกล่าวจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในครั้งต่อไป

⁷⁶ ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 14, วิญญูชน 2565) 344.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108.

บรรณานุกรม

หนังสือ

ภาษาไทย

- กุศล บุญเย็น, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (นิติบรรณการ 2541).
- คณิต ณ นคร, *นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย* (วิญญูชน 2548).
- , *ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2556).
- , *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักพื้นฐานและพื้นฐานความเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2562).
- , *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 10, วิญญูชน 2564).
- ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 14, วิญญูชน 2565).
- ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 3, วิญญูชน 2563).

ภาษาอังกฤษ

- Cristopher J. Emmins, *A Practical Approach to Criminal Procedure* (2nd edn, London: Financial Training Publiaction Limited 1983).
- John A. Andrews, *Human Rights in Criminal Procedure* (A Comparative Study London: Martinus Nijhoff Publishers 1982).
- A.V. Sheenhan, *Criminal Procedure in Scotland and France* (Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office 1972).

บทความ

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 'วิเคราะห์การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลย' (2528) 15 วารสารนิติศาสตร์ 3.
- คณิง ภาไชย, 'วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ' (2530) 10 วารสารอัยการ 110.
- วีรพล ปานะบุตร, 'โทษปรับในสวีเดน' (2522) 14 วารสารอัยการ 28.

วิทยานิพนธ์

- ฉัตรชัย ตั้งคณานุกุลชัย, 'การประกันตัวในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันภัยอิสรภาพ' (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549).
- พิชยนต์ นิพาสพงษ์, 'โทษปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ (day fine)' (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542).
- พิรุฬห์ โตศุภกวรรณ์, 'การลงโทษปรับทางอาญา' (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531) 70.

วราภรณ์ ศิริสัจจวัฒน์, 'โทษปรับ: ศึกษากรณีระบบวันปรับ' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540).

สุรินทร์ มากชูชิต, 'ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2555).

อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, 'การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย 2545).

หนังสือพิมพ์

คณิต ณ นคร, 'การเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว' *มติชนสุดสัปดาห์* (22-28 ตุลาคม 2553 และ 29 ตุลาคม – 5 พฤศจิกายน 2553).

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

Isaranews, 'การใช้โทษปรับตามรายได้แทนจำคุก โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย' (*Isaranews*, 6 มิถุนายน 2554) <<http://www.isaranews.org/isaranews-article/2311-การใช้โทษปรับตามรายได้แทนจำคุก-สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.html>> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2564.

คำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1047/2512

คำสั่งศาลฎีกาที่ 617/2528